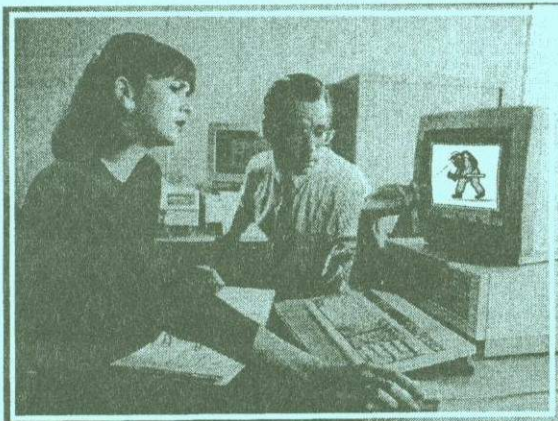

Н.М. Семенець, В.П. Черняк

ОХОРОНА ПРАЦІ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Черкаси – 2009

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

КАФЕДРА ВІКОВОЇ ФІЗІОЛОГІЇ ТА ВАЛЕОЛОГІЇ

Н.М. Семенець, В.П. Черняк

ОХОРОНА ПРАЦІ

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ**

Черкаси – 2009

УДК 331.45:37.(075.8)
ББК 65.247я73+37я73

Рецензенти:

завідувач кафедри вікової фізіології та валеології ЧНУ
ім. Б. Хмельницького, канд. мед. наук,
доцент *Н.В. Сисоєнко*;
кандидат мед. наук, доцент кафедри менеджменту
економіки та підприємництва в галузі охорони здоров'я
Черкаського СУЕМ *В.П. Коцюруба*

Семенець Н.М., Черняк В.П.

Охорона праці: Методичні рекомендації до самостійної роботи студентів. – Черкаси: Вид. від. ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2009. – 52 с.

УДК 331.45:37.(075.8)
ББК 65.247я73+37я73

Рекомендовано до друку Вченою радою Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (протокол № 3 від 6 листопада 2008 р.)

Вступ

Підготовка студентів з питань охорони праці є важливою складовою їх підготовки в рамках вищої освіти, оскільки організовується з метою засвоєння студентами знань з охорони праці та вміння застосовувати їх на практиці, а також розвитку у студентів навичок науково-дослідницької діяльності, привчання їх до самостійності та відповідальності.

Зміст самостійної роботи студентів з дисципліни «Охорона праці» визначається навчальною програмою та робочою навчальною програмою дисципліни.

На самостійну роботу виноситься:

частина теоретичного матеріалу, не складного за змістом;

окремі практичні роботи, що не потребують безпосереднього керівництва викладача.

Основними **формами самостійної роботи** студента над вивченням дисципліни є:

1. Вивчення окремих тем за рекомендованими навчальними посібниками.
2. Опрацювання законодавчих та нормативних документів.
3. Конспектування статей, розміщених у періодичних виданнях за рекомендацією викладача.
4. Написання рефератів.
5. Підготовка до практичних аудиторних робіт, виконання домашніх завдань.
6. Підготовка до поточного контролю та тестування.

Правильно організована самостійна робота дозволить отримати знання, набути вміння та навички. Активна самостійна робота вчить аналізувати та узагальнювати факти життя, опановувати практичні методи їх застосування.

Самостійна робота передбачає:

- усвідомлення мети вивчення дисципліни, що сприяє пошуку найбільш та ефективних способів і форм навчання;

- систематичність і послідовність вивчення, планування часу роботи;

- чітке керування програмою курсу, раціональний вибір навчальних посібників, консультування у викладачів кафедри.

Важливою складовою самостійної роботи студентів є ознайомлення з законодавчими та нормативними документами і рекомендованою літературою. Особливу увагу слід звернути на науково-практичні коментарі до законодавчих документів. Лише безпосереднє знайомство з документацією допоможе отримати уявлення про організацію охорони праці в державі. Використовуйте й спеціальні періодичні видання, що друкуються в Україні, Росії та інших країнах. Це журнали «Охорона праці», «Безпека життєдіяльності» (Київ); «Безпека життєдіяльності» (Черкаси), «Україна: аспекти праці», «Економіка України» та інші.

I. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ I. ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПИТАННЯ ОХОРОНИ ПРАЦІ

1. Значення охорони праці для збереження життя та здоров'я населення.
2. Законодавство України про охорону праці.
3. Нормативна документація з охорони праці.
4. Контроль за діяльністю підприємств в галузі охорони праці.
5. Відповідальність за порушення законодавства про охорону праці.
6. Гарантії та компенсації за важкі та шкідливі умови праці.
7. Державне соціальне страхування, його види.
8. Система управління та служба охорони праці підприємства.
9. Навчання з питань охорони праці.
10. Розслідування нещасних випадків та професійних захворювань.

Розділ II. ГІГІЄНА ПРАЦІ ТА ВИРОБНИЧА САНИТАРІЯ

11. Умови праці, їх класифікація і нормування.
12. Гігієнічна класифікація умов праці
13. Шкідливі та небезпечні фактори виробничого середовища та трудового процесу.
14. Організація вентиляції, опалення та освітлення виробничих приміщень.
15. Шкідливі речовини та випромінювання, шум і вібрація.
16. Санітарно-побутове забезпечення працюючих.
17. Організація медичних оглядів.

Розділ III. ОРГАНІЗАЦІЯ БЕЗПЕКИ ПРАЦІ

18. Поняття і завдання техніки безпеки.
19. Методи та засоби захисту працюючих від дії несприятливих чинників.
20. Електричний струм як чинник небезпеки.
21. Основні поняття та складові пожежної безпеки.

ЛІТЕРАТУРА

І Законодавчі та нормативні акти про охорону

праці

1. Конституція України. - К.: Офіційне видавництво Верховної Ради, 1996.
2. Кодекс законів про працю України. -К., 2006.
3. Закон України «Про охорону праці»
4. Закон України «Про пожежну безпеку».
5. Закон України «Про колективні договори і угоди»
6. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності»
7. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття»
8. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»
9. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування в зв'язку з тимчасовою непрацездатністю та витратами, зумовленими народженням похованням»
10. Міжнародне законодавство про охорону праці. Конвенції та рекомендації МОП. -К., 1997.
11. Положення про розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на підприємствах, в установах і організаціях. - К., 1998.
12. Перелік робіт з підвищеною небезпекою. - Затв. наказом Державного комітету України по нагляду за охороною праці від 30 листопада 1993 р. / Законодавство України про охорону праці (в 3-х томах). - Т. 1. - К., 1995. - С. 195-202.
13. Список важких робіт і робіт з шкідливими і небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосування праці неповнолітніх. - Затв. Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 31 березня 1994 р. / Законодавство України про охорону праці (в 3-х томах). - Т. 3. - К., 1995. - С. 71-166.

14. Перелік важких робіт із шкідливими і небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосування праці жінок. - Затв. наказом Міністерства охорони здоров'я України від 29 грудня 1993 р. / Законодавство України про охорону праці (в 3-х томах). - Т. 3. - К., 1995. - С. 33-60.
15. Положення про медичний огляд працівників певних категорій. - Затв. наказом Міністерства охорони здоров'я України від 31 березня 1994 р. / Законодавство України про охорону праці (в 3-х томах). - Т. 3. - К., 1995. - С. 4 - 31.
16. ДСТУ 2272-93 «ССБП. Пожежна безпека. Терміни і визначення».
17. ДСТУ 2293-93 «ССБП. Охорона праці. Терміни та визначення».

II. Довідкова література

1. Жидецький В.Ц., Джигирей В.С., Мельников О.В. Основи охорони праці. - Львів: Афіша, 1999.
2. Гандзюк М.П., Желібо Є.П., Халімовський М.О. Основи охорони праці. - К.: Каравела, 2003.
3. Охорона праці. Навчальний посібник / Під.ред. Я.І.Бедрія. - К.: ЦУЛ, 2002.
4. Пістун І.П., Кім Ю.В. Безпека життєдіяльності. - Львів: Афіша, 2000.
5. Бурдін Г., Дерев'яно В., Кривульченко А. Навколишнє середовище та його охорона. - К., 1993.
6. Васильчук М.В., Вінокурова Л.Е., Тесленко М.Я. Основи охорони праці. - К.: Просвіта, 1997.
7. Жидецький В. Ц., Джигирей В. С., Мельников О. В. Основи охорони праці. - Львів: Афіша, 1999.
8. Крушельницька Я.В. Фізіологія і психологія праці. - К., 2000.
9. Кутиркін А. М., Лук'янченко Н.Д. Економіка охорони праці. - Донецьк: ІЕПНАН України, 1996
10. Науково-практичний коментар до закону України «Про охорону праці». - К, 1996.

III. Програма курсу

Тема 1. Значення охорони праці для збереження життя та здоров'я населення.

Задачі охорони праці, її структура. Основні поняття та терміни в сфері охорони праці.

Соціальне значення заходів з охорони життя та здоров'я працюючих для майбутнього держави.

Економічне значення поліпшення умов та охорони праці в ринковій системі господарювання. Ефективність заходів профілактики виробничого травматизму та профзахворюваності. Стимулювання охорони праці.

Список рекомендованої літератури

1. Конституція України. - К.: Офіційне видавництво Верховної Ради, 1996.
2. Закон України «Про охорону праці»
3. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності»
4. Жидецький В.Ц., Джигирей В.С., Мельников О.В. Основи охорони праці. – Львів: Афіша, 1999.
5. Гандзюк М.П., Желібо Є.П., Халімовський М.О. Основи охорони праці. – К.: Каравела, 2003.
6. Охорона праці. Навчальний посібник / Під.ред. Я.І.Бедрія. – К.: ЦУЛ, 2002.
7. Крушельницька Я В. Фізіологія і психологія праці. – К., 2000.
8. Купчик М. П., Гандзюк М П., Степанець І Ф. та ін. Основи охорони праці. – К.: Основа, 2000.
9. Кутиркін А. М., Лук'янченко Н Д Економіка охорони праці. – Донецьк:ІЕПНАН України, 1996
10. Науково-практичний коментар до закону України «Про охорону праці». – К, 1996.

Тема 2. Законодавство України про охорону праці.

Законодавчі документи в галузі охорони праці. Значення Закону України „Про охорону праці” в реалізації конституційного права громадян на охорону їх життя і здоров'я в процесі трудової діяльності. Принципи державної політики в галузі охорони праці.

Гарантії та права громадян на охорону праці. Охорона праці жінок та молоді.

Законодавча база державного соціального страхування.

Застосування міжнародних договорів та угод. Міжнародне співробітництво в галузі охорони праці.

Список рекомендованої літератури

1. Конституція України. - К.: Офіційне видавництво Верховної Ради, 1996.
2. Кодекс законів про працю України. -К., 2006.
3. Закон України «Про охорону праці»
4. Закон України «Про пожежну безпеку».
5. Закон України «Про колективні договори і угоди»
6. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності»
7. Міжнародне законодавство про охорону праці. Конвенції та рекомендації МОП. – К., 1997.
8. Жидецький В.Ц., Джигирей В.С., Мельников О.В. Основи охорони праці. – Львів: Афіша, 1999.
9. Гандзюк М.П., Желібо Є.П., Халімовський М.О. Основи охорони праці. – К.: Каравела, 2003.
10. Науково-практичний коментар до закону України «Про охорону праці». – К, 1996.

Тема 3. Нормативна документація з охорони праці.

Державні нормативні акти охорони праці. Міжгалузеві та галузеві нормативні акти. Правила розробки та затвердження нормативної документації з питань охорони праці.

Нормативна документація підприємства. Правила внутрішнього трудового розпорядку. Питання охорони праці в посадових інструкціях працівників.

Список рекомендованої літератури

1. Закон України «Про охорону праці
2. Жидецький В.Ц., Джигирей В.С., Мельников О.В. Основи охорони праці. – Львів: Афіша, 1999.
3. Гандзюк М.П., Желібо Є.П., Халімовський М.О. Основи охорони праці. – К.: Каравела, 2003.
4. Охорона праці. Навчальний посібник / Під.ред. Я.І.Бедрія. – К.: ЦУЛ, 2002.
5. Васильчук В., Вінокурова Л. Е., Тесленко М. Я. Основи охорони праці. – К.: Просвіта, 1997.
6. Купчик М. П., Гандзюк М. П., Степанець І. Ф. та ін. Основи охорони праці. – К.: Основа, 2000.
7. Кутиркін А. М., Лук'яненко Н. Д. Економіка охорони праці. – Донецьк: ІЕПНАН України, 1996
8. Науково-практичний коментар до закону України «Про охорону праці». – К, 1996.

Тема 4. Контроль за діяльністю підприємств в галузі охорони праці.

Органи державного управління та нагляду за охороною праці та їх повноваження.

Громадський контроль за охороною праці, роль професійних спілок в організації охорони праці.

Відомчий контроль за охороною праці, повноваження міністерств та відомств в здійсненні заходів з охорони праці.

Регіональний контроль за охороною праці, контроль підприємств недержавної форми власності.

Список рекомендованої літератури

1. Закон України «Про охорону праці
2. Жидецький В.Ц., Джигирей В.С., Мельников О.В. Основи охорони праці. – Львів: Афіша, 1999.
3. Гандзюк М.П., Желібо Є.П., Халімовський М.О. Основи охорони праці. – К.: Каравела, 2003.
4. Охорона праці. Навчальний посібник / Під.ред. Я.І.Бедрія. – К.: ЦУЛ, 2002.
5. Науково-практичний коментар до закону України «Про охорону праці». – К, 1996.

Тема 5. Відповідальність за порушення законодавства про охорону праці.

Види відповідальності за порушення законодавства з питань охорони праці. Дисциплінарна відповідальність: види дисциплінарних стягнень. Правила притягнення до дисциплінарної відповідальності.

Матеріальна відповідальність, особливості притягнення до матеріальної відповідальності.

Адміністративна відповідальність. Установи, що мають право притягувати фізичних та юридичних осіб до адміністративної відповідальності.

Кримінальна відповідальність, причини притягнення до кримінальної відповідальності.

Список рекомендованої літератури

1. Закон України «Про охорону праці
2. Закон України «Про колективні договори і угоди»
3. Положення про розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на підприємствах, в установах і організаціях. - К., 1998.
4. Жидецький В.Ц., Джигирей В.С., Мельников О.В. Основи охорони праці. – Львів: Афіша, 1999.

5. Гандзюк М.П., Желібо Є.П., Халімовський М.О. Основи охорони праці. – К.: Каравела, 2003.
6. Охорона праці. Навчальний посібник / Під. ред. Я.І. Бедрія. – К.: ЦУЛ, 2002.
7. Купчик М. П., Гандзюк М.П., Степанець І.Ф. та ін. Основи охорони праці. — к.: Основа, 2000.
8. Кутиркін А.М., Лук'янченко Н Д Економіка охорони праці. – Донецьк: ІЕПНАН України, 1996
9. Науково-практичний коментар до закону України «Про охорону праці». – К, 1996.

Тема 6. Гарантії та компенсації за важкі та шкідливі умови праці.

Гарантії прав на охорону праці під час укладання трудового договору та в процесі праці.

Права працівників на пільги та компенсації за важкі та шкідливі умови праці. Надбавка до заробітної плати. Лікувально-профілактичне харчування. Санітарно-гігієнічні перерви. Скорочення тривалості робочого часу. Щорічна додаткова відпустка. Пенсія за віком на пільгових умовах.

Забезпечення працівників спецодягом та засобами індивідуального захисту.

Охорона праці жінок, неповнолітніх, інвалідів та людей похилого віку.

Колективні та трудові договори, умови укладання та їх значення для охорони життя та здоров'я працюючих.

Список рекомендованої літератури

1. Конституція України. - К.: Офіційне видавництво Верховної Ради, 1996.
2. Кодекс законів про працю України. - К., 2006.
3. Закон України «Про охорону праці».
4. Закон України «Про колективні договори і угоди» .
5. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності».

6. Міжнародне законодавство про охорону праці. Конвенції та рекомендації МОП. -К., 1997.
7. Положення про розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на підприємствах, в установах і організаціях. - К., 1998.
8. Перелік робіт з підвищеною небезпекою. - Затв. наказом Державного комітету України по нагляду за охороною праці від 30 листопада 1993 р. / Законодавство України про охорону праці (в 3-х томах). - Т. 1. - К., 1995. - С. 195-202.
9. Список важких робіт і робіт з шкідливими і небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосування праці неповнолітніх. – Затв. Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 31 березня 1994 р. / Законодавство України про охорону праці (в 3-х томах). - Т. 3. - К., 1995. - С. 71-166.
10. Перелік важких робіт із шкідливими і небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосування праці жінок. - Затв. наказом Міністерства охорони здоров'я України від 29 грудня 1993 р. / Законодавство України про охорону праці (в 3-х томах). - Т. 3. - К., 1995. - С. 33-60.
11. Жидецький В.Ц., Джигирей В.С., Мельников О.В. Основи охорони праці. – Львів: Афіша, 1999.
12. Гандзюк М.П., Желібо Є.П., Халімовський М.О. Основи охорони праці. – К.: Каравела, 2003.
13. Науково-практичний коментар до закону України «Про охорону праці». – К, 1996.

Тема 7. Державне соціальне страхування, його види.

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, які спричинили втрату працездатності. Порядок та розміри відшкодування матеріальної та моральної шкоди.

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування в зв'язку з тимчасовою непрацездатністю та витратами, зумовленими народженням похованням.

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття.

Загальнообов'язкове державне пенсійне страхування.

Список рекомендованої літератури

1. Конституція України. - К.: Офіційне видавництво Верховної Ради, 1996.
2. Кодекс законів про працю України. - К., 2006.
3. Закон України «Про охорону праці»
4. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття»
5. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»
6. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування в зв'язку з тимчасовою непрацездатністю та витратами, зумовленими народженням похованням».
7. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності»
8. Жидецький В.Ц., Джигирей В.С., Мельников О.В. Основи охорони праці. – Львів: Афіша, 1999.
9. Гандзюк М.П., Желібо Є.П., Халімовський М.О. Основи охорони праці. – К.: Каравела, 2003.

Тема 8. Система управління та служба охорони праці підприємства.

Суть, завдання та функції управління охороною праці.

Організаційна структура управління охороною праці на виробництві. Обов'язки роботодавця щодо створення безпечних умов праці.

Правила створення служби охорони праці підприємства. Обов'язки служби охорони праці. Повноваження працівників служби охорони праці підприємства.

Обов'язки працівників щодо виконання вимог охорони праці.

Організація роботи кабінету охорони праці.

Список рекомендованої літератури

1. Закон України «Про охорону праці»
2. Жидецький В.Ц., Джигирей В.С., Мельников О.В. Основи охорони праці. – Львів: Афіша, 1999.
3. Гандзюк М.П., Желібо Є.П., Халімовський М.О. Основи охорони праці. – К.: Каравела, 2003.
4. Охорона праці. Навчальний посібник / Під.ред. Я.І.Бедрія. – К.: ЦУЛ, 2002.
5. Науково-практичний коментар до закону України «Про охорону праці». – К., 1996.

Тема 9. Навчання з питань охорони праці.

Порядок організації навчання працівників з питань охорони праці. Значення перевірки знань працівників з питань охорони праці. Планове, повторне та позапланове навчання з питань охорони праці.

Інструктажі з питань охорони праці. Відповідальні за проведення інструктажів. Правила проведення та оформлення інструктажів з охорони праці.

Пропаганда знань з питань охорони праці.

Список рекомендованої літератури

1. Закон України «Про охорону праці»
2. Жидецький В.Ц., Джигирей В.С., Мельников О.В. Основи охорони праці. – Львів: Афіша, 1999.
3. Гандзюк М.П., Желібо Є.П., Халімовський М.О. Основи охорони праці. – К.: Каравела, 2003.
4. Охорона праці. Навчальний посібник / Під.ред. Я.І.Бедрія. – К.: ЦУЛ, 2002.

5. Купчик М. П., Гандзюк М. П., Степанець І. Ф. та ін. Основи охорони праці. – К.: Основа, 2000.

6. Науково-практичний коментар до закону України «Про охорону праці». – К., 1996.

Тема 10. Розслідування нещасних випадків та професійних захворювань.

Виробничі травми і профзахворювання. Основні причини їх виникнення. Основні заходи та засоби запобігання виробничого травматизму і профзахворюваності. Ефективність заходів профілактики виробничого травматизму та профзахворюваності.

Порядок розслідування та обліку нещасних випадків на виробництві. Нещасні випадки, які підлягають розслідуванню та обліку. Обов'язки роботодавця, керівника робіт, служби охорони праці в разі виникнення нещасного випадку. Комісія з розслідування нещасного випадку на виробництві. Правила оформлення та збереження документації з розслідування нещасного випадку.

Список рекомендованої літератури

1. Кодекс законів про працю України. - К., 2006.
2. Закон України «Про охорону праці»
3. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності».
4. Положення про розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на підприємствах, в установах і організаціях. - К., 1998.
5. Жидецький В.Ц., Джигирей В.С., Мельников О.В. Основи охорони праці. – Львів: Афіша, 1999.
6. Гандзюк М.П., Желібо Є.П., Халімовський М.О. Основи охорони праці. – К.: Каравела, 2003.
7. Охорона праці. Навчальний посібник / Під. ред. Я.І. Бедрія. – К.: ЦУЛ, 2002.
8. Науково-практичний коментар до закону України «Про охорону праці». – К., 1996.

Тема 11. Умови праці, їх класифікація і нормування.

Умови праці як соціально-економічна категорія. Класифікація чинників, які впливають на формування умов праці.

Санітарно-гігієнічні, психофізіологічні, технічні, естетичні та соціально-психологічні умови праці.

Вимоги до виробничих приміщень та територій. Організація праці на робочому місці.

Звітність підприємств про стан охорони праці.

Список рекомендованої літератури

1. Закон України «Про охорону праці»
2. Перелік робіт з підвищеною небезпекою. - Затв. наказом Державного комітету України по нагляду за охороною праці від 30 листопада 1993 р. / Законодавство України про охорону праці (в 3-х томах). - Т. 1. - К., 1995. - С. 195-202.
3. ДСТУ 2293-93 «ССБП. Охорона праці. Терміни та визначення».
4. Жидецький В.Ц., Джигирей В.С., Мельников О.В. Основи охорони праці. – Львів: Афіша, 1999.
5. Гандзюк М.П., Желібо Є.П., Халімовський М.О. Основи охорони праці. – К.: Каравела, 2003.
6. Охорона праці. Навчальний посібник / Під. ред. Я.І. Бедрія. – К.: ЦУЛ, 2002.
7. Пістун І.П., Кіт Ю.В. Безпека життєдіяльності. – Львів: Афіша, 2000.
8. Бурдін Г., Дерев'янка В., Кривульченко А. Навколишнє середовище та його охорона. – К., 1993.
9. Васильчик М. В., Вінокурова Л.Е., Тесленко М.Я. Основи охорони праці. – К.: Просвіта, 1997.
10. Крушельницька Я. В. Фізіологія і психологія праці. – К., 2000.

Тема 12. Гігієнічна класифікація умов праці

Вплив характеру праці на працездатність та здоров'я працюючих.

Проведення атестації робочих місць. Оцінка умов праці. Гігієнічні критерії умов праці: оптимальні, допустимі, шкідливі та небезпечні умови праці.

Перелік робіт з підвищеною безпекою.

Список рекомендованої літератури

1. Закон України «Про охорону праці»
2. Перелік робіт з підвищеною безпекою. - Затв. наказом Державного комітету України по нагляду за охороною праці від 30 листопада 1993 р. / Законодавство України про охорону праці (в 3-х томах). - Т. 1. - К., 1995. - С. 195-202.
3. ДСТУ 2293-93 «ССБП. Охорона праці. Терміни та визначення».
4. Жидецький В.Ц., Джигирей В.С., Мельников О.В. Основи охорони праці. – Львів: Афіша, 1999.
5. Гандзюк М.П., Желібо Є.П., Халімовський М.О. Основи охорони праці. – К.: Каравела, 2003.
6. Охорона праці. Навчальний посібник / Під. ред. Я.І. Бедрія. – К.: ЦУЛ, 2002.
7. Пістун І.П., Кіт Ю.В. Безпека життєдіяльності. – Львів: Афіша, 2000.
8. Бурдін Г., Дерев'янка В., Кривульченко А. Навколишнє середовище та його охорона. – К., 1993.
9. Васильчик М.В., Вінокурова Л.Е., Тесленко М.Я. Основи охорони праці. – К.: Просвіта, 1997.
10. Крушельницька Я. В. Фізіологія і психологія праці. – К., 2000.

Тема 13. Шкідливі та небезпечні фактори виробничого середовища та трудового процесу.

Характеристика шкідливих та небезпечних факторів виробничого середовища та трудового процесу. Фізичні, хімічні, біологічні та психофізіологічні виробничі фактори.

Важкість та напруженість трудового процесу. Поняття граничнодопустимих показників та граничнодопустимої концентрації.

Вплив мікроклімату, освітлення, забрудненості повітря робочої зони, шуму, іонізуючого та електромагнітного випромінювань на організм працюючого.

Список рекомендованої літератури

1. Закон України «Про охорону праці»
2. Перелік робіт з підвищеною безпекою. - Затв. наказом Державного комітету України по нагляду за охороною праці від 30 листопада 1993 р. / Законодавство України про охорону праці (в 3-х томах). - Т. 1. - К., 1995. - С. 195-202.
3. ДСТУ 2293-93 «ССБП. Охорона праці. Терміни та визначення».
4. Жидецький В.Ц., Джигирей В.С., Мельников О.В. Основи охорони праці. – Львів: Афіша, 1999.
5. Гандзюк М.П., Желібо Є.П., Халімовський М.О. Основи охорони праці. – К.: Каравела, 2003.
6. Охорона праці. Навчальний посібник / Під. ред. Я.І. Бедрія. – К.: ЦУЛ, 2002.
7. Пістун І.П., Кіт Ю.В. Безпека життєдіяльності. – Львів: Афіша, 2000.
8. Бурдін Г., Дерев'янка В., Кривульченко А. Навколишнє середовище та його охорона. – К., 1993.
9. Васильчик М.В., Вінокурова Л.Е., Тесленко М.Я. Основи охорони праці. – К.: Просвіта, 1997.
10. Крушельницька Я. В. Фізіологія і психологія праці. – К., 2000.

Тема 14. Організація вентиляції, опалення та освітлення виробничих приміщень.

Показники мікроклімату для відкритих приміщень в різні пори року. Організаційні заходи збереження здоров'я працюючих при роботі на відкритих територіях. Показники мікроклімату для виробничих приміщень. Вплив мікроклімату виробничих приміщень на здоров'я працюючих. Вентиляція та опалення як засіб нормалізації мікроклімату. Правила облаштування та використання вентиляції та опалення.

Параметри світлового середовища виробничих приміщень. Правила організації природного освітлення. Штучне освітлення, правила вибору освітлювальних приладів. Способи нормалізації освітлення виробничих приміщень.

Список рекомендованої літератури

1. Закон України «Про охорону праці
2. Перелік робіт з підвищеною небезпекою. - Затв. наказом Державного комітету України по нагляду за охороною праці від 30 листопада 1993 р. / Законодавство України про охорону праці (в 3-х томах). - Т. 1. - К., 1995. - С. 195-202.
3. ДСТУ 2293-93 «ССБП. Охорона праці. Терміни та визначення».
4. Жидецький В.Ц., Джигирей В.С., Мельников О.В. Основи охорони праці. – Львів: Афіша, 1999.
5. Гандзюк М.П., Желібо Є.П., Халімовський М.О. Основи охорони праці. – К.: Каравела, 2003.
6. Охорона праці. Навчальний посібник / Під. ред. Я.І. Бедрія. – К.: ЦУЛ, 2002.
7. Пістун І.П., Кіт Ю.В. Безпека життєдіяльності. – Львів: Афіша, 2000.
8. Бурдін Г., Дерев'янка В., Кривульченко А. Навколишнє середовище та його охорона. – К., 1993.
9. Васильчик М.В., Вінокурова Л.Е., Тесленко М.Я. Основи охорони праці. – К.: Просвіта, 1997.

Тема 15. Шкідливі речовини та випромінювання, шум і вібрація.

Шкідливі речовини хімічного та біологічного походження: подразнюючі, алергени, загальнотоксичні, мутагенні, наркотичні. Промисловий пил, його вплив на людину.

Допустимі показники шуму, інфразвуку та ультразвуку, вібрації на робочому місці. Джерела електромагнітного випромінювання та їх вплив на здоров'я людини. Іонізуюче випромінювання, дози та характер впливу на організм.

Методи захисту працюючих від впливу шкідливих факторів. Гігієнічні вимоги до організації праці та обладнання робочих місць при роботі з оргтехнікою.

Список рекомендованої літератури

1. Закон України «Про охорону праці
2. Перелік робіт з підвищеною небезпекою. - Затв. наказом Державного комітету України по нагляду за охороною праці від 30 листопада 1993 р. / Законодавство України про охорону праці (в 3-х томах). - Т. 1. - К., 1995. - С. 195-202.
3. ДСТУ 2293-93 «ССБП. Охорона праці. Терміни та визначення».
4. Жидецький В.Ц., Джигирей В.С., Мельников О.В. Основи охорони праці. – Львів: Афіша, 1999.
5. Гандзюк М.П., Желібо Є.П., Халімовський М.О. Основи охорони праці. – К.: Каравела, 2003.
6. Охорона праці. Навчальний посібник / Під.ред. Я.І. Бедрія. – К.: ЦУЛ, 2002.
7. Пістун І.П., Кіт Ю.В. Безпека життєдіяльності. – Львів: Афіша, 2000.
8. Бурдін Г., Дерев'янка В., Кривульченко А. Навколишнє середовище та його охорона. – К., 1993.
9. Васильчик М.В., Вінокурова Л.Е., Тесленко М.Я. Основи охорони праці. – К.: Просвіта, 1997.

Тема 16. Санітарно-побутове забезпечення працюючих.

Вимоги до допоміжних приміщень. Системи водопостачання та каналізації. Правила облаштування санітарних приміщень (душові, туалети, умивальники, кімнати гігієни жінок). Гардероби, кімнати для переодягання, особисті шафи.

Медичне та лікувально-профілактичне забезпечення працюючих. Лікувально-профілактичне харчування. Вимоги до аптечки виробничих підрозділів, її вміст. Кімнати відпочинку.

Необхідність організації дозвілля працюючих. Облаштування спортивних кімнат та майданчиків, бібліотек, клубів відпочинку.

Список рекомендованої літератури

1. Закон України «Про охорону праці»
2. ДСТУ 2293-93 «ССБП. Охорона праці. Терміни та визначення».
3. Жидецький В.Ц., Джигирей В.С., Мельников О.В. Основи охорони праці. – Львів: Афіша, 1999.
4. Гандзюк М.П., Желібо Є.П., Халімовський М.О. Основи охорони праці. – К.: Каравела, 2003.
5. Охорона праці. Навчальний посібник / Під. ред. Я.І.Бедрія. – К.: ЦУЛ, 2002.
6. Васильчик М.В., Вінокурова Л.Е., Тесленко М.Я. Основи охорони праці. – К.: Просвіта, 1997.

Тема 17. Організація медичних оглядів.

Вимоги щодо організації та проведення медичних оглядів. Обов'язки роботодавця щодо фінансування медичних оглядів. Попередні, періодичні та позапланові медичні огляди, терміни проведення. Перелік робіт, що потребують постійного медичного нагляду. Правила організації медичних оглядів осіб до 21 року.

Відповідальність за ухилення від проходження медичного огляду або надання недостовірної інформації.

Список рекомендованої літератури

1. Конституція України. - К.: Офіційне видавництво Верховної Ради, 1996.
2. Кодекс законів про працю України. - К., 2006.
3. Закон України «Про охорону праці»
4. Перелік робіт з підвищеною небезпекою. - Затв. наказом Державного комітету України по нагляду за охороною праці від 30 листопада 1993 р. / Законодавство України про охорону праці (в 3-х томах). - Т. 1. - К., 1995. - С. 195-202.
5. Положення про медичний огляд працівників певних категорій. – Затв. наказом Міністерства охорони здоров'я України від 31 березня 1994 р. / Законодавство України про охорону праці (в 3-х томах). – Т. 3. – К., 1995. – С. 4–31.
6. Жидецький В.Ц., Джигирей В.С., Мельников О.В. Основи охорони праці. – Львів: Афіша, 1999.
7. Гандзюк М.П., Желібо Є.П., Халімовський М.О. Основи охорони праці. – К.: Каравела, 2003.
8. Охорона праці. Навчальний посібник / Під. ред. Я.І.Бедрія. – К.: ЦУЛ, 2002.
9. Науково-практичний коментар до закону України «Про охорону праці». – К., 1996.

Тема 18. Поняття і завдання техніки безпеки.

Поняття і завдання техніки безпеки. Технічний прогрес і безпека праці. Вимоги безпеки до технологічного обладнання та процесів. Правила організації робочих місць.

Документація з організації безпеки праці на виробництві. Правила розробки інструкцій з техніки безпеки. План евакуації на випадок аварій.

Список рекомендованої літератури

1. Закон України «Про охорону праці»
2. Закон України «Про пожежну безпеку».
3. Закон України «Про колективні договори і угоди»
4. ДСТУ 2272-93 «ССБП. Пожежна безпека. Терміни і визначення».
5. ДСТУ 2293-93 «ССБП. Охорона праці. Терміни та визначення».
6. Жидецький В.Ц., Джигирей В.С., Мельников О.В. Основи охорони праці. – Львів: Афіша, 1999.
7. Гандзюк М.П., Желібо Є.П., Халімовський М.О. Основи охорони праці. – К.: Каравела, 2003.
8. Охорона праці. Навчальний посібник / Під. ред. Я.І. Бедрія. – К.: ЦУЛ, 2002.

Тема 19. Методи та засоби захисту працюючих від дії несприятливих чинників.

Заходи організації безпеки праці. Контроль за безпекою виробничих процесів. Наочна агітація безпеки праці.

Колективні та індивідуальні засоби захисту. Зони небезпеки та їх огороження. Запобіжні надписи, сигнальні фарбування, знаки безпеки. Блокуючі та сигнальні пристрої. Спецодяг: правила забезпечення працюючих спеціальним одягом та взуттям. Доцільність використання засобів індивідуального захисту.

Список рекомендованої літератури

1. Закон України «Про охорону праці»
2. Закон України «Про пожежну безпеку».
3. Закон України «Про колективні договори і угоди»
4. ДСТУ 2272-93 «ССБП. Пожежна безпека. Терміни і визначення».
5. ДСТУ 2293-93 «ССБП. Охорона праці. Терміни та визначення».

6. Жидецький В.Ц., Джигирей В.С., Мельников О.В. Основи охорони праці. – Львів: Афіша, 1999.
7. Гандзюк М.П., Желібо Є.П., Халімовський М.О. Основи охорони праці. – К.: Каравела, 2003.
8. Охорона праці. Навчальний посібник / Під. ред. Я.І. Бедрія. – К.: ЦУЛ, 2002.

Тема 20. Електричний струм як чинник небезпеки.

Небезпека дії електричного струму на організм людини. Електротравми та їх види. Фактори, що впливають на умови ураження електричним струмом. Небезпека статичної електрики. Класифікація виробничих приміщень за електробезпекою. Техніка безпеки та засоби захисту під час експлуатації електрообладнання. Безпечні методи звільнення потерпілого від дії електричного струму. Захист приміщень і будівель від блискавки; правила поведінки під час грози.

Список рекомендованої літератури

1. Закон України «Про охорону праці»
2. Закон України «Про пожежну безпеку».
3. Закон України «Про колективні договори і угоди»
4. ДСТУ 2272-93 «ССБП. Пожежна безпека. Терміни і визначення».
5. ДСТУ 2293-93 «ССБП. Охорона праці. Терміни та визначення».
6. Жидецький В.Ц., Джигирей В.С., Мельников О.В. Основи охорони праці. – Львів: Афіша, 1999.
7. Гандзюк М.П., Желібо Є.П., Халімовський М.О. Основи охорони праці. – К.: Каравела, 2003.
8. Охорона праці. Навчальний посібник / Під. ред. Я.І. Бедрія. – К.: ЦУЛ, 2002.

Тема 21. Основні поняття та складові пожежної безпеки.

Поняття пожежі. Небезпечні фактори під час пожежі. Поняття пожежної охорони, її види та завдання. Оцінка пожежонебезпеки об'єкта. Організаційні та технічні протипожежні заходи. Способи припинення горіння. Вогнегасильні речовини, засоби, інструменти. Правила поведінки під час пожежі. План евакуації працівників.

Список рекомендованої літератури

1. Закон України «Про охорону праці»
2. Закон України «Про пожежну безпеку».
3. Закон України «Про колективні договори і угоди»
4. ДСТУ 2272-93 «ССБП. Пожежна безпека. Терміни і визначення».
5. ДСТУ 2293-93 «ССБП. Охорона праці. Терміни та визначення».
6. Жидецький В.Ц., Джигирей В.С., Мельников О.В. Основи охорони праці. – Львів: Афіша, 1999.
7. Гандзюк М.П., Желібо Є.П., Халімовський М.О. Основи охорони праці. – К.: Каравела, 2003.
8. Охорона праці. Навчальний посібник / Під. ред. Я.І. Бедрія. – К.: ЦУЛ, 2002.

IV. Термінологічний мінімум

Охорона праці – це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження здоров'я і працездатності людини в процесі праці.

Нормативи з охорони праці – це: норми площі та об'єму виробничого приміщення на одного працівника; нормативи умов праці на робочих місцях; нормативи з безпеки технологічних процесів, машин, механізмів, обладнання, пристроїв; норми комплектування робочих місць і екіпірування працівників засобами індивідуального захисту.

Контроль за охороною праці – це створення системи постійно діючих взаємопов'язаних заходів, спрямованих на перевірку відповідності процесу функціонування об'єкта управлінським рішенням, що були прийняті, наказам, законам, положенням, нормам, стандартам, правилам; виявлення результатів впливу суб'єкта (управлінських структур) на об'єкт управління (окремих працівників та колективи) і відхилень від управлінських рішень; виконання приписів посадових осіб і держнаглядових органів щодо усунення виявлених порушень вимог нормативних актів тощо.

Перевірка нормативних умов – це контроль умов праці на робочих місцях і дільницях, технологічних та виробничих процесів на відповідність нормативним вимогам, а саме: додержання правил і норм безпосередніми виконавцями, забезпеченість інвентарем, стану робочих місць і дільниць тощо. Цей контроль здійснюється на виконавчому рівні.

Організаційно-технічна перевірка – контроль за організаційно-технічним забезпеченням безпеки праці в підрозділах, який реалізується на рівні організаторів та виконавців робіт.

Комплексна перевірка – контроль підрозділів за всіма аспектами діяльності в галузі охорони праці: управлінським, організаційним, технічним забезпеченням безпеки праці; за організацією виконуваної профілактичної роботи, створенням і додержанням нормативних умов; аналіз статистики травматизму тощо. Реалізується на управлінському рівні.

Цільова перевірка – контроль, який передбачає поглиблену перевірку певного виду діяльності підрозділу(ів) з охорони праці (додержання правил експлуатації вантажопідійомних машин, будівель і споруд, електричного чи іншого устаткування, забезпечення спецодягом тощо) на відповідність нормативним вимогам.

Колективний договір – це письмова двостороння угода, сторонами якої є, з одного боку, трудовий колектив, з іншого – адміністрація підприємства, установи, організації в особі керівника. Це правовий інструмент, за допомогою якого трудовий колектив забезпечує собі поліпшення умов та охорони праці. Це є гарант виконання чинного законодавства України з дотримання норм умов праці.

Управління охороною праці – це підготовка, прийняття та реалізація рішень із здійснення організаційних, технічних, санітарно-гігієнічних та лікувально-профілактичних заходів, спрямованих на забезпечення безпеки і збереження здоров'я людини в процесі праці.

СУОП – це механізм реалізації вимог законодавства і нормативної документації про охорону праці на підприємстві, а положення про СУОП – це документ, що узагальнює цю діяльність.

Травма – це тілесне пошкодження, тобто порушення цілісності тканин та органів тіла в результаті зовнішнього впливу, що супроводжується розладом функцій окремих органів чи всього організму.

Виробнича травма – це травма, отримана працівником на виробництві та викликана невиконанням вимог безпеки праці.

Виробничий травматизм – сукупність виробничих травм.

Нещасний випадок на виробництві – випадок, що стався внаслідок дії на працівника небезпечного чи шкідливого виробничого фактора під час виконання працівником трудових обов'язків чи завдання керівника робіт. (ДСТУ 2293-93 п. 25)

Трудове каліцтво – втрата здоров'я працівника внаслідок травми (чи нещасного випадку), яка сталася під час виконання трудових обов'язків (ДСТУ 2293-93 п. 30).

Професійними захворюваннями вважаються захворювання, які виникли виключно в результаті здійснення професійної діяльності з використанням шкідливих речовин або при певних видах робіт.

Умови праці – це сукупність факторів виробничого середовища, що впливають на здоров'я і працездатність людини в процесі праці. ГОСТ 605-74.

Працездатність – здатність людини до активної діяльності, що характеризується можливістю виконання роботи і функціональним станом організму в процесі роботи («фізіологічною ціною» роботи). ГОСТ 12.4.061-88.

Гранично допустимий рівень виробничого фактора (ГДР) – рівень виробничого фактора, дія якого при роботі встановленої тривалості за час всього трудового стажу не призводить до травм, захворювання чи відхилення в стані здоров'я в процесі роботи або в віддалені періоди життя теперішнього і наступного покоління.

Гранично допустима концентрація (ГДК) – концентрація, яка при щоденній (крім вихідних днів) роботі протягом 8 год. або іншої тривалості, але не більше 41 год. за тиждень, за час всього робочого стажу не може викликати захворювань або відхилень у стані здоров'я. ГОСТ 12.1.005-88

Допустимі умови і характер праці – умови і характер праці, за яких рівень небезпечних і шкідливих виробничих факторів не перевищує встановлених гігієнічних нормативів на робочих місцях, а можливі функціональні зміни, що викликані трудовим процесом, відновлюються за час регламентованого відпочинку протягом робочого дня чи домашнього відпочинку до початку наступної зміни і не чинять несприятливого впливу в близькому та віддаленому періодах на стан здоров'я працівників і їхнього потомства.

Оптимальні умови і характер праці – умови і характер праці, при яких виключений несприятливий вплив на здоров'я працівників небезпечних і шкідливих виробничих факторів, створюються передумови для збереження високого рівня працездатності (не перевищення рівнів, небезпечних для населення).

Шкідливі та небезпечні умови і характер праці – умови і характер праці, за яких унаслідок порушення санітарних норм і правил можливий вплив небезпечних і шкідливих чинників виробничого середовища в значеннях, що перевищують гігієнічні нормативи, і психологічних факторів трудової діяльності, що викликають функціональні зміни в організмі, які можуть призвести до стійкого зниження працездатності чи порушення здоров'я працівників.

Робоче місце – місце постійного чи тимчасового перебування працівника в процесі трудової діяльності.

Робоча зона – простір, обмежений на висоті до 2 м над рівнем підлоги або майданчика, на якому знаходиться місце постійного або непостійного (тимчасового) перебування працівників. ГОСТ 12.1 005-88

Атестація робочих місць за умовами праці – комплексна оцінка всіх факторів виробничого середовища і трудового процесу, соціально-економічних чинників, які впливають на здоров'я і працездатність працівника в процесі трудової діяльності

Карта праці – документ, у якому вміщуються кількісні і якісні характеристики чинників виробничого середовища і трудового процесу, гігієнічна оцінка умов праці, рекомендації щодо їх поліпшення, запропоновані пільги та компенсації.

Гігієна праці – наука, що вивчає вплив виробничого процесу та навколишнього середовища на організм працюючих з метою розробки санітарно-гігієнічних та лікувально-профілактичних заходів, які спрямовані на створення найсприятливіших умов праці, забезпечення здоров'я та високого рівня працездатності людини.

Виробнича санітарія – це система організаційних та технічних заходів, спрямованих на усунення потенційно небезпечних факторів і запобігання професійним захворюванням та отруєнням.

Мікроклімат виробничих приміщень – метеорологічні умови внутрішнього середовища цих приміщень, які визначаються поєднаннями температури, вологості, швидкості руху повітря і теплового випромінювання. ГОСТ 12.1.005-88.

Шкідлива речовина – речовина, що під час контакту з організмом людини в разі порушення вимог безпеки може викликати виробничі травми, професійні захворювання чи відхилення в стані здоров'я, що виявляються сучасними методами як у процесі роботи, так і у віддалені періоди життя теперішнього і наступних поколінь. ГОСТ 12.1.007-76.

Шкідливий виробничий фактор – виробничий фактор, вплив якого на працівника за певних умов призводить до захворювання або зниження працездатності. Залежно від рівня й тривалості дії, шкідливий виробничий чинник може стати небезпечним. ГОСТ 12.0.002-80 .

Небезпечний виробничий фактор – виробничий фактор, дія якого на працівника при певних умовах призводить до травми чи раптового погіршення здоров'я. ГОСТ 12.0.002-80.

V. Контроль та оцінювання самостійної роботи студента

Навчальний матеріал дисципліни, передбачений робочим навчальним планом для засвоєння студентом в процесі самостійної роботи, виноситься на **підсумковий контроль** поряд з навчальним матеріалом, який опрацьовувався при проведенні аудиторних навчальних занять.

Контроль самостійної роботи студентів включає:

- відповідь на контрольні або тестові питання;
- перевірку конспекту;
- перевірку рефератів;
- перевірку виконаних індивідуальних завдань.

При оцінюванні самостійної роботи студента враховується 3 основні компоненти:

1. рівень знань:
 - глибину і міцність знань;
 - рівень мислення;
 - вміння синтезувати знання по окремих темах;
 - вміння складати розгорнутий план відповіді;
 - давати точні формулювання;
 - правильно користуватись понятійним апаратом;
 - культура відповіді (грамотність, логічність і послідовність викладу);
 - виконання навичок і прийомів виконання практичних завдань.
2. навички самостійної роботи:
 - навички пошуку необхідної літератури;
 - орієнтація в потоці інформації по обраній спеціальності;
 - навички ведення записів (складання простого і розгорнутого плану, конспекту, реферату, виступу, а також навички науково-пошукової роботи.
3. вміння застосувати знання на практиці.
 - реалізація на практичних, семінарських заняттях;
 - виконання індивідуальних завдань під час проходження практики.

VI. Тести для самоконтролю за темами.

Тема «Державне соціальне страхування»

1. Розмір страхових внесків залежить
 - а) від рівня травматизму на виробництві;
 - б) від прибутку підприємства;
 - в) від встановленого для підприємства класу професійного ризику;
 - г) від положень в договорі про страхування.

2. Підприємства, на яких сталися нещасні випадки, переводяться у вищий клас ризику рішенням відповідного керівного органу страхового Фонду і
 - а) перебувають під постійним контролем з боку держави;
 - б) сплачують більші страхові внески;
 - в) держава вилучає несправне устаткування;
 - г) будуть зачинені на перевірку, щодо техніки безпеки.

3. Контроль за станом травматизму і за відрахуванням страхових внесків здійснюють
 - а) страхові експерти Фонду;
 - б) директор підприємства;
 - в) уповноважені особи зі сторони управління підприємства;
 - г) спеціальні установи.

4. Першочергове, пріоритетне завдання Фонду соціального страхування –
 - а) профілактика травматизму;
 - б) адресний і вчасний розрахунок з потерпілим;
 - в) збір коштів на страхування;
 - г) запобігання нещасних випадків на виробництві.

5. Чим не забезпечуються працівники, а в окремих випадках і члени їх сімей, в порядку державного соціального страхування:

- а) допомогою з нагоди народження дитини, допомогою на поховання;
- б) допомогою по тимчасовій непрацездатності, вагітності, пологах і догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку;
- в) пенсіями по старості, по інвалідності;
- г) грошовою допомогою при відпустках.

Тема «Трудовий договір, умови укладання»

1. Трудовий договір може бути:
 - а) безстроковим; на визначений строк; таким, що укладається на час виконання певної роботи;
 - б) безстроковим; короткостроковим; довгостроковим;
 - в) короткостроковим; середньостроковим; довгостроковим;

2. Трудовий договір укладається:
 - а) у письмовій формі;
 - б) в усній формі;
 - в) в усній і письмовій формі;

3. Трудовий договір вважається укладеним, якщо:
 - а) працівника фактично було допущено до роботи;
 - б) працівник підписав договір;
 - в) трудовий договір зареєстрований місцевими органами державної виконавчої влади;

4. Особливою формою трудового договору є:
 - а) угода;
 - б) контракт;
 - в) колективний договір;

5. У разі зміни власника підприємства, а також у разі його реорганізації дія трудового договору працівника:

- а) закінчується;
- б) продовжується;
- в) трудовий договір переукладається;

Тема «Охорона праці жінок»

1. Не допускається залучання жінок до робіт у нічний час з... до...

- а) з 22.00 до 6.00
- б) з 21.00 до 6.00
- в) з 23.00 до 6.00
- г) з 22.00 до 5.00

2. Жінкам надається оплачувана відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами тривалістю ...

- а) 130 календарних днів
- б) 50 календарних днів
- в) 99 календарних днів
- г) 126 календарних днів

3. Жінка, яка працює і має двох і більше дітей віком до 15 років або дитину – інваліда, за її бажанням щорічно надається додаткова оплачувана відпустка тривалістю...

- а) 5 календарних днів
- б) 10 календарних днів
- в) 20 календарних днів
- г) 8 календарних днів

4. Не допускається залучення жінок до роботи у вихідні і святкові дні, у нічний час, направлення їх у відрядження при наявності дітей віком до ...

- а) 9 років
- б) 14 років
- в) 5 років
- г) 3 років

5. Забороняється звільняти з ініціативи власника жінок, які мають дітей віком до...

- а) 3 – 6 років
- б) 3 – 10 років
- в) 4 – 6 років
- г) 5 – 8 років

Тема «Охорона праці неповнолітніх та молоді»

1. Особи, які не досягли 18-річного віку і навчаються у професійно-навчальних закладах при проходженні виробничої практики (виробничого навчання) можуть знаходитися у виробництвах, професіях і на роботах:

- а) не більш ніж 4 години;
- б) не більш ніж 6 годин;
- в) не більш ніж 3 години;
- г) необмежений час.

2. Загальна тривалість робочого часу підлітків не повинна перевищувати на тиждень для підлітків 14-15 років.

- а) 18 годин;
- б) 24 години;
- в) 36 годин;
- г) 28 годин.

3. Заробітна плата працівникам молодше вісімнадцяти років при скороченій тривалості щоденної роботи виплачується:

- а) в такому ж розмірі, як працівникам відповідних категорій при повній тривалості щоденної роботи;
- б) на половину менше, як працівникам відповідних категорій при повній тривалості щоденної роботи;
- в) в такому ж розмірі, як працівникам відповідних категорій при не повній тривалості щоденної роботи;
- г) в залежності від тяжкості роботи.

4. Залучати працівників, молодших 18 років до нічних, надурочних робіт і робіт у вихідні дні:

- а) не забороняється;
- б) забороняється;
- в) не забороняється за згодою батьків;
- г) не забороняється при додатковій заробітній платі.

5. Не допускається прийняття на роботу осіб:

- а) молодше 13 років;
- б) молодше 16 років;
- в) молодше 15 років;
- г) молодше 18 років.

Тема «Інструктажі, види, правила проведення»

1. Інструктажі з питань охорони праці проводяться на:

- а. Нових підприємствах;
- б. На підприємствах залежних від характеру їх трудової діяльності;
- в. Усіх підприємствах, установах і організаціях не зважаючи на характер їх трудової діяльності, підлеглості і форми власності.

2. Інструктажі поділяються за:

- а. Дією і часом;
- б. Часом і характером;
- в. Характером і тривалістю.

3. Інструктажі поділяються на:

- а. Вступний, первинний, позаплановий, повторний, цільовий;
- б. Вступний, первинний, запланований, повторний, цільовий;
- в. Вступний, первинний, позаплановий, повторний, доцільний.

4. Інструктажі проводяться:

- а. Безпосередньо керівником робіт;
- б. Начальником виробництва, цеху, дільниці;
- в. Робітником

5. Повторний інструктаж проводиться на робочому місці з усіма працівниками на:

- а. Роботах із підвищеною небезпекою – один раз в квартал;
- б. На інших роботах – один раз у півріччя;
- в. В разі проведення екскурсій.

Тема «Пільги та компенсації за шкідливі умови праці»

1. До обов'язків роботодавця входить:

а) здійснювати державний контроль за здорові умови праці на робочому місці;

б) розробка комплексних заходів по ОП, які б гарантували безпечні та здорові умови праці на робочому місці;

в) оформляти на роботу осіб, які пройшли вступний інструктаж, а також переведення на іншу роботу за висновками лікувально - профілактичної установи.

2. Лікувально-профілактичне харчування надається:

а) людям пенсійного віку, зайнятим на роботах з тяжкими умовами праці;

б) неповнолітнім та жінкам, зайнятим на роботах з тяжкими умовами праці;

в) працівникам, зайнятим на роботах з особливо тяжкими умовами праці.

3. Відповідно до положень ст. 18 Закону України „Про колективні договори і угоди” на осіб, з вини яких порушено чи не виконано зобов'язання щодо умов угоди, накладається:

а) зауваження, потім догана;

б) штраф і вони несуть дисциплінарну відповідальність аж до звільнення з посади;

в) штраф у розмірі 2-х місячної заробітної плати.

4. Встановлення пільг та компенсацій проводиться за результатами атестації робочих місць, яка проводиться в строки:

а) раз на рік;

б) передбачені колективним договором, але не рідше одного разу на 5 років;

в) передбачені колективним договором, але не рідше двох разів на 3 роки.

5. Система пільг та компенсацій включає:

а) додаткові відпустки, пільгове пенсійне забезпечення, лікувально-профілактичне харчування, скорочений робочий час;

б) підвищення по службі, особиста подяка від Президента, доплата до заробітної плати;

в) скорочений робочий час і робочі дні, забезпечення житлом, нагородження орденом.

Тема «Засоби захисту працюючих від негативного впливу шкідливих і небезпечних виробничих факторів»

1. В приміщеннях, де не можна створити нормальні, відповідні до норм мікроклімату умови, застосовують:

- а. Засоби комплексного захисту
- б. Засоби дерматологічного захисту
- в. Засоби індивідуального захисту

2. Для захисту від кислот і лугів використовують:

- а. Гумове взуття і рукавички
- б. Захисну пасту
- в. Гідроізолюючі костюми

3. Очі від можливих опіків та аерозолів захищають:

- а. Окулярами з герметичною оправою
- б. Окулярами з роговою оправою
- в. Окулярами з фільтрами

4. Для захисту від радіоактивного випромінювання використовують:

- а. Затемнення
- б. Захисний екран
- в. Блокуючий пристрій

5. Акустичне оброблення приміщення слугує захистом від:

- а. Впливу радіоактивного випромінювання
- б. Впливу шуму
- в. Впливу електромагнітного поля

Тема «Служба охорони праці на підприємстві»

1. Служба охорони праці підприємства виконує такі основні функції:

а) бере участь у розслідуванні нещасних випадків та аварій;

б) готує проекти наказів та розпоряджень з питань охорони праці;

в) виступає страховиком від нещасних випадків на підприємстві і несе матеріальну відповідальність;

г) надає методичну допомогу структурним підрозділам підприємства у розробленні заходів з питань охорони праці.

2. Служба охорони праці підприємства підпорядковується безпосередньо:

- а) головному бухгалтеру підприємства;
- б) головному технологу;
- в) роботодавцю (керівнику);
- г) профспілковій організації.

3. Керівники та спеціалісти служби охорони праці за своєю посадою і заробітною платою прирівнюються до:

- а) керівників і спеціалістів основних виробничо-технічних служб;
- б) керівника підприємства;
- в) молодшого обслуговуючого персоналу;
- г) менеджерів з персоналу.

4. Ліквідація служби охорони праці допускається в разі:

- а) ліквідації підприємства;
- б) припинення використання найманої праці фізичною особою;
- в) високого рівня безпеки виробничих процесів та високої культури праці на підприємстві;
- г) у випадку ведення політики економії підприємства на витратах.

5. Спеціалісти служби охорони праці в разі виявлення порушень охорони праці не мають право:

- а) видавати керівникам підрозділів підприємства приписи щодо усунення наявних недоліків;
- б) вимагати відсторонення від роботи осіб, які не пройшли передбачених законодавством медичного огляду, навчання, інструктажу, перевірки знань і не мають допуску до відповідних робіт або не виконують вимог нормативно-правових актів з охорони праці;
- в) зупиняти роботу виробництва, дільниці, машин, механізмів, устаткування та інших засобів виробництва у разі порушень, які створюють загрозу для життя або здоров'я працюючих;
- г) звільнити особу, яка систематично порушує норми охорони праці на підприємстві.

Тема «Робочий час та час відпочинку»

1. Згідно з Законодавством робочий час поділяється на:

- а) нормований та ненормований робочий час;
- б) повний та скорочений робочий час;
- в) неповний робочий час.

2. Нормована тривалість робочого часу працівників на тиждень складає:

- а) 32 години;
- б) 40 годин;
- в) 46 годин.

3. Загальним вихідним днем є:

- а) неділя;
- б) субота;
- в) середа.

4. Тривалість робочого часу у працівника, який вступив у трудові відносини з декількома власниками може перевищувати:

- а) 50годин;
- б) 60годин;
- в) 40 годин.

5. Для працівників, зайнятих на роботах зі шкідливими умовами праці, встановлюється скорочена тривалість робочого часу не більше як:

- а) 30 годин на тиждень;
- б) 32 години на тиждень;
- в) 36 годин на тиждень.

Тема «Розслідування професійних захворювань»

1. Професійний характер захворювання визначається:

- а) експертною комісією в складі фахівців спеціалізованого лікувально-профілактичного закладу;
- б) власником підприємства;
- в) потерпілим;
- г) міністерством охорони здоров'я України.

2. Розслідування причин виникнення профзахворювання: організує

- а) роботодавець, на підприємстві якого стався випадок профзахворювання;

б) установа державної епідеміологічної санітарної служби, що обслуговує підприємство;

в) робочий орган районної виконавчої дирекції Фонду;

г) фахівці спеціалізованого лікувально-профілактичного закладу.

3. Роботодавець зобов'язаний надати комісії з розслідування профзахворювань:

а) дані санітарно-гігієнічних досліджень факторів виробничого середовища і трудового процесу, важкості та напруженості праці на робочому місці;

б) нормативні документи, технологічні регламенти виробництва, відомості про професійні обов'язки працівника;

в) забезпечити комісію приміщенням, транспортними засобами і засобами зв'язку;

г) всі вищезазначені варіанти.

4. Комісія з розслідування профзахворювань протягом трьох діб після закінчення розслідування складає акт розслідування хронічного професійного захворювання за формою П-4 в кількості:

а) шести екземплярів;

б) восьми екземплярів;

в) трьох екземплярів;

г) п'яти екземплярів.

5. В акті форми П-4 відображаються:

а) розмір відшкодувань потерпілому;

б) заходи щодо запобігання розвитку профзахворювання та забезпечення нормалізації умов праці;

в) покарання для відповідальних осіб;

г) всі вищезазначені варіанти.

Тема «Медичний огляд»

1) Існують такі види медичних оглядів:

а) попередні і періодичні

б) щомісячні

в) кварталні

г) щорічні

2) Працівники закладів освіти проходять медичний огляд ... на рік.

а) 2 рази

б) 3 рази

в) 1 раз

г) 4 рази

3) Роботодавець забезпечує організацію проведення медичних оглядів за рахунок...

а) працівника

б) власних коштів

в) державних установ

г) пенсійного фонду

4) Для проходження медичного огляду працівник пред'являє до Комісії ...

а) паспорт (або інший документ, що посвідчує його особу) і медичну картку амбулаторного хворого

б) прописку

в) номер ідентифікаційного коду

г) відомості про сімейний стан

5) Термін зберігання Заключного акта медичної комісії ...

а) 10 років

б) 7 років

в) 5 років

г) 2 роки

Тема «Організаційні заходи попередження пожеж»

1. Система організаційно-технічних заходів включає в себе

- а) технічні, режимні, організаційні та позакласні заходи;
- б) організаційні, технічні, режимні та експлуатаційні заходи;
- в) технічні, режимні, позачергові та експлуатаційні заходи.

2. Проведення навчань з пожежної безпеки проводиться відповідно до

- а) технічних заходів;
- б) організаційних заходів;
- в) режимних заходів.

3. Заборону куріння і недопущення сторонніх осіб на підприємство передбачають заходи

- а) режимного характеру;
- б) експлуатаційного характеру;
- в) організаційного характеру.

4. Яким способом подається сигнал про пожежу в навчальному закладі

- а) голосом;
- б) двома довгими дзвінками;
- в) трьома довгими дзвінками.

5. Наявність пожежного щита у навчальних закладах є

- а) необхідністю;
- б) не відіграє ніякої ролі;
- в) бажанням директора.

VII. Ситуаційні задачі

Завдання 1

При прийнятті на роботу, працівнику поставили такі умови:

1. що працівник зобов'язується виконувати роботу, визначену трудовим договором та його робочий час на тиждень складатиме 45 годин, але без додаткової доплати за понаднормові години

2. що тривалість щорічно оплачуваної відпустки та час її надання складатиме 20 днів

3. що заробітна плата працівника складатиме 300 грн. на місяць (яка є нижче законодавчо встановленого розміру мінімальної заробітної плати)

4. що трудовий договір набирає чинності з моменту його підписання або з дати, визначеної сторонами у договорі, але не пізніше дня фактичного допущення працівника до роботи

5. що трудовий договір припиняється або може бути розірваним:

а) після закінчення строку дії договору, крім випадків, коли трудові відносини фактично тривають і жодна з сторін не поставила вимогу про їх припинення;

б) з ініціативи роботодавця до закінчення строку дії договору у випадках, передбачених законодавством (статті 40, 41 КЗпП України);

в) з інших підстав, передбачених статтями 36, 37 КЗпП та іншим чинним законодавством України.

Чи правомірні такі дії? Обґрунтуйте відповідь.

Завдання 2

Працівника, під час його обідньої перерви, затримав роботодавець на робочому місці, щоб працівник швидше закінчив замовлення. Під час роботи він отримав тяжку травму. Його заробітна плата становить 900 грн. Втрата працездатності – 20%. У якому розмірі потерпілому необхідно виплатити разову компенсацію?

Завдання 3

Під час аварії на підприємстві 4 чол. отримали тяжкі травми і 1 людина померла. Його заробітна плата становить 1200 грн. У нього залишилось 2 неповнолітніх дітей і дружина, яка тимчасово не працює. Яку суму підприємству необхідно виплатити сім'ї потерпілого?

Завдання 4

Працівник, який працює 8 годин (з 9.00 – 18.00), попросив керівника відпустити його на годину раніше у зв'язку з сімейними обставинами. Керівник погодився. Робітник, пішовши раніше, отримав травму, тяжкості у 20%. Заробітна плата його становить 800 грн. В даній ситуації в якому розмірі роботодавець змушений або незмушений буде виплатити разову компенсацію потерпілому?

Завдання 5

На підприємстві виникла аварія в результаті якої працівник отримав тяжку травму. Аварія виникла з тієї причини, що роботодавець не попередив працівників про зміну виробничих умов. Заробітна плата його становить 1300 грн., втрата працездатності – 65%. Чи вірні дії керівника підприємства? В якому розмірі необхідно виплатити разову компенсацію працівникові? Відповідь обґрунтувати.

VIII. Орієнтовні теми рефератів

1. Вибір способів та засобів пожежогасіння.
2. Вплив електромагнітного випромінювання на організм людини, захист.
3. Вплив шкідливих речовин на організм людини.
4. Економічне значення ОП.
5. Значення виробничого освітлення.
6. Значення ергономіки в системі ОП.
7. Значення психофізіологічних якостей при виборі професії.
8. Індивідуальні та колективні засоби захисту на виробництві.
9. Іонізуючі випромінювання, вплив на організм.
10. Позитивні та негативні наслідки праці.
11. Поняття пожежної безпеки на виробництві.
12. Правила облаштування виробничих територій та приміщень.
13. Правила облаштування робочого місця
14. Працездатність, умови її підвищення.
15. Промисловий пил, вплив на організм людини.
16. Психофізіологічний клімат в колективі, його вплив на працездатність.
17. Психофізіологічні фактори небезпек.
18. Раціоналізація режимів праці.
19. Роль біоритмів у процесі праці.
20. Соціальне значення ОП.
21. Стан та організація ОП в зарубіжних державах.
22. Темперамент і трудова діяльність.
23. Техніка безпеки при користуванні електрообладнанням.
24. Ультразвук, інфразвук, дія на організм, захист.
25. Шум, шкідлива дія, захист.

IX. Вимоги до написання реферату

Студенти, які вивчають дисципліну самостійно, повинні подати самостійну письмову роботу – реферат на обрану тему.

1. Реферат має засвідчувати рівень знання літератури, що відповідає темі реферату, вміння її аналізувати, логічно і аргументовано розкривати зміст теми.

2. Теми рефератів вибираються студентом та узгоджуються з викладачем; план і список основної літератури також узгоджується з викладачем.

3. Вимоги до оформлення реферату:

а) загальний обсяг реферату, включаючи додатки та список літературних джерел, – 25-30 сторінок комп'ютерного набору. Шрифт Times New Roman, кегль 14 через 1,5 інтервали.

Першою сторінкою вважається титульна, на якій цифра 1 не ставиться;

б) аркуш реферату повинен мати поля: ліве – 3 см, праве – 1 см, верхнє і нижнє – 2 см;

в) титульний аркуш оформляється за зразком (зразок додається);

г) план реферату (містить “вступ”, “основну частину”, яку слід розписати по розділах і підрозділах, “висновки” та “список літератури”) розміщується зразу ж після титульного аркушу;

д) список літературних джерел розміщують в кінці реферату за алфавітним порядком, у тексті в квадратних дужках позначається позиція та сторінки –[5,43];

е) для кожного джерела вказують прізвище, ініціали автора, повну назву праці, місце видання, видавництво, рік видання, кількість сторінок. Для статей, що опубліковані в періодичних виданнях, зазначають прізвище, ініціали автора, назву статті, назву журналу або газети, рік видання, номер журналу чи дату виходу газети, повну кількість сторінок.

ЗМІСТ

Вступ	3
Тематичний план	5
Список літератури	6
Програма курсу.....	8
Термінологічний мінімум	27
Контроль та оцінювання самостійної роботи студента.....	33
Тести для самоконтролю.....	34
Ситуаційні задачі.....	47
Орієнтовні теми рефератів.....	49
Вимоги до написання реферату.....	50

Навчально-методичне видання

Семенець Н.М., Черняк В.П.

ОХОРОНА ПРАЦІ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Підписано до друку 26.01.2009. Формат 60x84/16. Гарнітура Times.
Папір офсет. Ум. друк. арк. 1,6. Тираж 50 пр. Зам. № 2823

Видавець і виготівник – видавничий відділ
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького.

Адреса: 18000, м.Черкаси, бул. Шевченка, 81, кімн. 117,
тел. (0472) 37-13-16, факс (0472) 37-22-33,
e-mail: vydav@cdu.edu.ua, <http://www.cdu.edu.ua>
Свідоцтво про внесення до державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК №294 від 22.12.2000 р.